

Ari Folman, *Valcer s Bashirom*
 / *Waltz with Bashir* / *Vals Im*
Bashir, **Bridgit Folman Film**
Gang, 2008., 90 min.

Valcer s Baširom neuobičajen je animirani, poludokumentarni film s autobiografskim elementima. Film se bavi intervencijom izraelskih obrambenih snaga u Libanonu 1982. godine te naročito masakrima u palestinskim izbjegličkim kampovima Sabri i Šatili. Ari Folman redatelj je, glavni protagonist i pripovjedač filma. Dvadesetak godina nakon tih događaja, traži izgubljena sjećanja o vlastitoj ulozi u izraelskoj invaziji na Libanon. Time neizbježno postavlja pitanja o odgovornosti izraelskih obrambenih snaga koje nisu spriječile, odnosno omogućile su, masakre koje su proveli libanonski falangisti kao čin osvete za ubojstvo libanonskog predsjednika Džemaila Bašira. Suočavanje redatelja-protagonista sa selektivnom amnezijom, tj. odgovornošću zbog događaja 1982. g. odvija se u formi niza intervjua s nekadašnjim suborcima. Njihove priče predstavljene su u fikcionaliziranim segmentima individualnih iskustava rata, koja su međusobno slabo povezana no ipak vode prema klimaksu filma – masakrima u Sabri i Šatili. Zaborav s kojim je suočen redatelj-protagonist nije individualan. Fragmentirana sjećanja sugovornika odražavaju svojevrsnu kolektivnu, svjesnu ili nesvjesnu, amneziju u vezi tih događaja. *Valcer s Baširom* tako je istovremeno film o individualnom i kolektivnom suočavanju s prošlošću. Folman sakupljajući sjećanja svojih suboraca rekonstruirao vlastita, no

također konstruirao zajedničko poimanje povijesti i odgovornosti za prošla djela.

Relevantnost filma *Valcer s Baširom* za povjesničara proizlazi upravo iz metode kojom Ari Folman dolazi do svoje uloge i uloge izraelskih obrambenih snaga u Libanonu 1982. godine. Film nije tek prikaz povijesnih događaja i individualne uloge u njima, niti je pokušaj istovremene osude državne i vojne politike uz apologiju uloge pojedinaca – mladih vojnika koji suočeni sa stvarnošću sukoba brzo zamjenjuju početni entuzijazam strahom za vlastiti život i često pretjeranim, ali razumljivim, obrambenim reakcijama. Osnova filma upravo je miješanje individualnog i kolektivnog sjećanja, rekonstrukcije i konstrukcije prošlosti. Iako Ari Folman do kraja filma dolazi do potpunog saznanja o svojoj ulozi u Libanonu 1982. godine, opravdano se može postaviti pitanje koliko su takva sjećanja doista njegova, a koliko konstrukt dobiven kombinacijom tuđih. Povijesno sjećanje time prolazi put od niza individualnih prisjećanja do kolektivnog sjećanja te se ponovno kondenzira u individualno sjećanje, koje Folman prihvaća kao vlastito. Kako je percepcija pojedinog sudionika neizbježno ograničena opsegom, a ljudsko sjećanje samo po sebi nepouzđano i u znatnoj mjeri individualni konstrukt, Folman je morao ukloniti smetnju vlastitog sjećanja prije početka istrage o vlastitom sudjelovanju u invaziji Libanona. Stoga njegova vlastita amnezija o događajima u Libanonu 1982. predstavlja poticaj istraživanju vlastite uloge 1982., ali i nužno polazište potrage za širim, kolektivnim poimanjem zajedničke prošlosti. Kombinirajući fragmente više svjedočanstava, dobivena cjelina neizbježno jest konstruirana, ne može biti samo redateljeva. No upravo stoga uspijeva nadići ograničenja individualne percepcije te povezati pojedinačno iskustvo povijesti s kolektivnim.

Animacija, iako iznimno životna, u kombinaciji s narativnim karakterom prikupljenih sjećanja, ublažava dokumentarni, a naglašava fikcionalni ton filma. Stoga Ari Folman na samom kraju *Valcera s Baširom* napušta animaciju te su posljednje scene filma dokumentarni snimci posljedica masakara u Sabri i Šatili. Folmanova sjećanja i uloga Izraelskih obrambenih snaga ostaju rekonstrukcija odnosno konstrukcija prošlosti. Ipak, takvim završetkom u jednom je rezu maknuta krinka fikcije i surealizma. Posljedice prošlih sukoba postaju stvarne i tragične. U konačnici film *Valcer s Baširom* nosi snažnu antiratnu poruku. Kako je film koncipiran kao niz sjećanja Folmanovih suboraca, dolazi do određene inverzije odnosa agresor – žrtva, te su strahote rata i dugoročne posljedice uglavnom istražene kroz primjere vojnika jače strane u sukobu. Vojnici koje predstavlja Folman nisu ratnici – heroji, nego pojedinci zahvaćeni događajima uglavnom izvan

njihove kontrole. Posljednje scene, prekid dotadašnje forme i toka filma, stoga također imaju funkciju predstavljanja druge strane. Palestinske izbjeglice za razliku od izraelskih vojnika u *Valceru s Bašhirom* ostaju nijeme, ne pričaju svoju vlastitu priču. Ari Folman ne pokušava govoriti za njih ili umjesto njih, tek nameće činjenicu da oni postoje te da su posljedice sukoba 1982. po njih mnogo tragičnije, iako neispričane, od onih koje na vlastitom primjeru i primjeru suboraca predstavlja u filmu.

Marko Fuček

[diplomirani povjesničar/profesor povijesti]

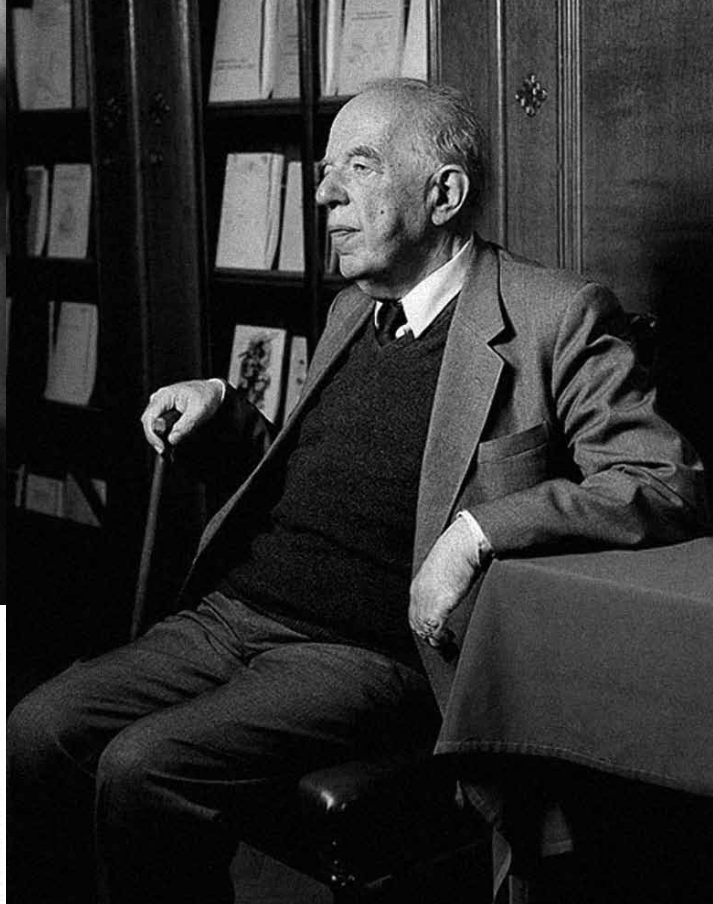
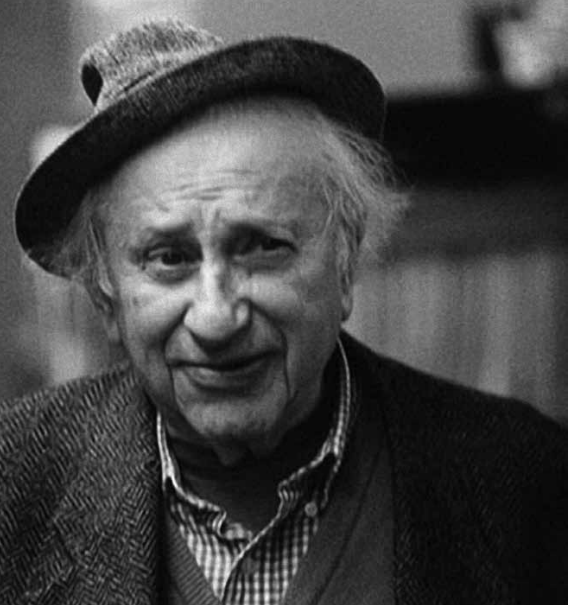
Andrzej Wajda, *Katyń. Post mortem*, Akson Studio, 2007., 118 min.

Andrzej Wajda poznati je poljski redatelj, rođen 1923. godine, apsolvent na Akademiji likovnih umjetnosti u Krakovu i Filmskoj školi u Łodzu. Bio je redatelj kazališnih predstava kao i filmova, među kojima su najpoznatiji: *Kanal* (1957.), *Pepeo i dijamant* (1958.), *Obećana zemlja* (1975.), *Čovjek od mramora* (1977.), *Čovjek od željeza* (1981.), *Danton* (1983.) i na koncu *Katyń* (2007.). Dobitnik je mnogobrojnih nagrada, među kojima izdvajamo: počasni Oskar, Zlatnu palmu u Cannesu, Zlatni lav u Veneciji.

Film, koji je snimljen prema knjizi Andrzeja Mularczyka „*Katyń. Post mortem*“, bio je jako bitan za samog Wajdu kao i za Poljake, što je redatelj obrazložio u intervjuu danom francuskim novinama „*Le monde*“ govoreći: „Ovim sam filmom htio podsjetiti na zločin i laž“¹. U ovim riječima predstavljena je srž svih događaja koji su vezani uz cijelu priču oko ubojstva poljskih časnika, policajaca i mnogih predstavnika inteligencije. Naime, niz zbivanja oko ubojstva dvadeset i pet tisuća Poljaka 1940. godine ni dan danas nije do kraja razjašnjen. Sam film bio je od osobne važnosti za Wajdu, čiji je otac, Jakub Wajda, bio među poginulima u Katynskoj šumi.

U svijesti Poljaka naziv *Katyń* postao je simbol zločina i nasilja koji je izvršio totalitarni komunistički režim tijekom

1] P. Gawlik, „*Katyń* wchodzi do francuskich kin,“ *Rzeczpospolita* 31.03.2009.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 6/7 2009.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VI, broj 6/7, 2009.

Glavna i odgovorna urednica

Nikolina Sarić

Uredništvo

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan

Urednik pripravnika

Stefan Treskanica

Redakcija

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan, Stefan Treskanica

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Jasna Galjer
Tomislav Galović, prof.
dr. sc. Ivo Goldstein
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Petar Korunić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Mirjana Matijević-Sokol
dr. sc. Zrinka Nikolić Jakus
dr. sc. Drago Roksandić

Lektura i korektura

Vedrana Janković
Marko Pojatina
Zoran Priselac

Dizajn i priprema za tisak

Tomislav Vlainić
Lada Vlainić

Prijevod sažetaka na engleski jezik

Tomislav Brandolica
Marko Lovrić
Marija Marčetić

Prijevod sažetaka na njemački jezik

Azra Plićanić-Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić

Prijevod sažetaka na francuski jezik

doc. dr. sc. Zvezdana
Sikirić-Assouline
Zrinka Miladin

Izdavač

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti

Tisak

Kerschhoffset

Naklada

Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja uredništva
i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno
je uz novčanu potporu Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
Cijena časopisa iznosi 7,00 kn.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti
(za: Redakcija „Pro tempore“),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
nikolina.sar@gmail.com

